ભાદરવા સુદ ૮, મંગળવાર, તા.૨૦-૯-૧૯૭૭
કળશ - ૧૦૪-૧૦૫, પ્રવચન - ૧૦૦

દસલક્ષણી પર્વનો ચોથો દિવસ છે ને. શૌચધર્મ-નિર્લોભતા. એ શૌચધર્મનો અર્થ છે.

समसंतोसजलेण य जो धोवदि तिह्वलोहमलपुंजं।
भोयणगिद्धिविहीणो तस्स सउच्चं हवे विमलं।।३९७।।

દસ પ્રકારના ધર્મ મુનિની મુખ્યતાથી વાત કરે ને!

'**અર્થ :- જે (ધર્માત્મા) મુનિ સમભાવ અર્થાત્ રાગ-દ્વેષરહિત પરિણામ અને સંતોષ...**' સંતોષ-શાંતિ. એ '**જળથી તૃષ્ણા તથા લોભરૂપ મળસમૂહને ધોવે છે,...**' આહાહા..! તૃષ્ણા (એટલે) ભવિષ્યની ચાહના અને લોભ (એટલે) વર્તમાન પદાર્થની પ્રીતિ. શું કહ્યું? તૃષ્ણા અને લોભની વ્યાખ્યા ભિન્ન છે. તૃષ્ણા એને કહીએ કે ભવિષ્યની ચાહના અને લોભ એને કહીએ કે વર્તમાનમાં ભાવ. પદાર્થમાં પ્રીતિ. એ ભવિષ્યની ચાહના અને વર્તમાનમાં પ્રેમનો જેને ત્યાગ છે, અંદરમાં સ્વભાવના સંતોષમાં. આહાહા..! '**ભોજનની ગૃદ્ધિ...**' ભોજનની ગૃદ્ધિ. બીજી વસ્તુ તો એને છે નહિ. તો ભોજનની ગૃદ્ધિનો પણ ત્યાગ. આહાહા..! '**તે મુનિનું ચિત્ત નિર્મળ છે,...**' વ્યાખ્યા જરી કરી છે.

ભાવાર્થ :- (સમભાવ તૃષ્ણા) '**તૃણ-કંચનને સમાન જાણવું...**' તૃણ હોય કે સોનું હોય, બેય પુદ્ગલની જડ પર્યાય છે. બેયમાં સમાન ભાવ રાખવો. આહાહા..! '**તથા સંતોષ-સંતુષ્ટપણું-તૃપ્તભાવ અર્થાત્ પોતાના જ સ્વરૂપમાં સુખ...**' પોતાના આનંદસ્વરૂપમાં સુખ છે એમાં રહેવું તે શૌચધર્મ છે. આહાહા..! પુણ્ય-પાપના વિકલ્પથી રહિત પોતાના આનંદસ્વભાવમાં સંતોષથી રહેવું, સુખના સ્વાદમાં રહેવું. આહાહા..! એનું નામ શૌચ-નિર્લોભ ધર્મ છે. આવી વાત છે. આહાહા..! '**ભવિષ્યમાં મળવાની ચાહનારૂપ તૃષ્ણા તથા પ્રાપ્ત દ્રવ્યાદિકમાં અતિ લિપ્તપણારૂપ લોભ, એના (એ બંનેના) ત્યાગમાં અતિ ખેદરૂપ મળને ધોવાથી મન પવિત્ર થાય છે. મુનિને અન્ય ત્યાગ તો હોય જ છે, પરંતુ આહારના ગ્રહણમાં...**' ભોજન શબ્દ આવ્યો ને! એના '**ગ્રહણમાં પણ તીવ્ર ચાહના રાખે નહિ, લાભ-અલાભ, સરસ-નીરસમાં સમભાવ રાખે તો ઉત્તમશૌચ ધર્મ હોય છે.**'

લોભના ચાર પ્રકાર : '**જીવનલોભ, આરોગ્ય રાખવાનો લોભ, ઇન્દ્રિયો તાજી રાખવાનો લોભ તથા ઉપભોગનો લોભ...**' પદાર્થનો ઉપભોગ કરવાનો લોભ. આહાહા..! એ ચારે પ્રકારના લોભનો ત્યાગ. '**પોતાસંબંધી તથા પોતાના સ્વજન-મિત્રાદિ સંબંધી એમ બંને માટે ઇચ્છે ત્યારે તેની (લોભની) આઠ ભેદરૂપ પ્રવૃત્તિ થાય છે. જ્યાં આ પ્રમાણે બધોય લોભ ન હોય...**' આહાહા..! પોતાના અતીન્દ્રિય આનંદમાં, શાંતિમાં રહેવું.. આહાહા..! એ અતિ લોભ રહિત સંતોષપણાનો ધર્મ છે. આહાહા..! આવો કઠણ માર્ગ છે. એ શૌચધર્મ. હવે આપણે ચાલતો અધિકાર.

મુમુક્ષુ :- શરીર સ્વસ્થ રહે...

ઉત્તર :- શરીરની રક્ષા, જીવવાનો લોભ, સ્વકુટુંબનું, પોતાનું શરીર અને ઉપભોગનો લોભ. વારંવાર સ્ત્રી આદિ ભોગવવા અને વારંવાર આહાર આદિ લેવા. આત્મા તો આનંદસ્વરૂપ છે, ભગવાન! એ આનંદસ્વરૂપમાં નિવાસ કરવો અને પરપદાર્થનો લોભ મટાડવો, એનું નામ શૌચધર્મ છે. આહાહા..! એ શબ્દ છે, બાપુ! ભાવ કોઈ અલૌકિક છે. એ અનાદિથી સમજાયું જ નથી. મારી ચીજ આનંદસ્વરૂપ સુખનું ધામ (છે). હવે ૧૦૫માં આવશે.

હવે અહીંયાં કહે છે, કેવું છે જ્ઞાન? '**तदा हि एषां ज्ञानं स्वयं शरणं**' શુભ ને અશુભભાવ શરણરૂપ નથી, એ દુઃખરૂપ છે. આહાહા..! દયા, દાન, વ્રત, નિયમ, શીલ, તપ એ બધા વિકલ્પ છે, દુઃખરૂપ છે. આહાહા..! સમજાય છે કાંઈ? એનાથી રહિતપણું. '**જે કાળે એવી પ્રતીતિ આવે છે કે અશુભ ક્રિયા મોક્ષમાર્ગ નથી, શુભ ક્રિયા પણ મોક્ષમાર્ગ નથી,...**' આહાહા..! હવે આ શુભઉપયોગને મોક્ષમાર્ગ કહે છે. તો અહીં કહે છે કે, શુભ ક્રિયા પણ મોક્ષમાર્ગ નથી. એ તો પુણ્ય છે, રાગ છે. આહા..!

'**તે કાળે નિશ્ચયથી મુનીશ્વરોને...**' '**ज्ञानं स्वयं शरणं**' '**શુદ્ધસ્વરૂપનો અનુભવ સહજ જ આલંબન છે...**' ભાષા કરી. કોઈ આલંબન છે કે નહિ? પુણ્ય-પાપના ભાવ છૂટ્યા તો આલંબન કોનું? જે શુભ-અશુભભાવનું આલંબન લઈને પરિણામ થાય છે, એ તો છૂટી ગયા, તો ધર્મીને આલંબન કોનું? આહાહા..! શબ્દ તો એવો લીધો છે, '**ज्ञानं स्वयं शरणं**' અર્થ એવો લીધો છે '**શુદ્ધસ્વરૂપનો અનુભવ સહજ જ આલંબન છે...**' શુદ્ધ સ્વરૂપનો અનુભવ સહજ જ આલંબન છે. આહાહા..! આ શબ્દમાં ઘણી ગંભીરતા છે. પોતાના આનંદસ્વરૂપનું સહજ આલંબન-આશ્રય છે. આહાહા..! સમજાય છે કાંઈ? માર્ગ.. વ્રત ને નિયમની બધી ક્રિયાકાંડના વિકલ્પ દુઃખરૂપ છે, એમ કહે છે. સમજાય છે કાંઈ? તો શરણ શું? '**ज्ञानं स्वयं शरणं**' શુદ્ધ સ્વરૂપનો અનુભવ. આહાહા..! અતીન્દ્રિય આનંદના સ્વભાવને અનુસરીને થવું એમાં સહજ સ્વરૂપનું આલંબન છે. આહાહા..! ભાષા જુદી, ભાવ જુદા. કહો! '**શુદ્ધસ્વરૂપનો અનુભવ સહજ જ...**' એવો શબ્દ છે. આહા..! આનંદસ્વરૂપ ભગવાન, જ્ઞાનસ્વરૂપ ભગવાન નિત્યાનંદ પ્રભુ, એનો અનુભવ, એનું અવલંબન લઈને અનુભવ (થવો) એ સ્વભાવિક જ શરણ છે, સ્વભાવિક શરણ છે. સહજ એ સ્વભાવ શરણ છે. આહાહા..! સમજાય છે કાંઈ?

'**કેવું છે જ્ઞાન?**' '**ज्ञाने प्रतिचरितम्**' '**જે બાહ્યરૂપ પરિણમ્યું હતું...**' જે શુભ-અશુભ વિકારની પરિણતિમાં પરિણમ્યું હતું. ભગવાન જ્ઞાનસ્વરૂપ.. આહાહા..! '**તે જ પોતાના શુદ્ધસ્વરૂપે પરિણમ્યું છે.**' પુણ્ય અને પાપની પર્યાયમાં જે જ્ઞાન રોકાતું હતું, પરિણમ્યું હતું તે જ્ઞાન સ્વરૂપમાં પરિણમ્યું. આહાહા..! છે? '**શુદ્ધસ્વરૂપે પરિણમ્યું છે. શુદ્ધસ્વરૂપનો અનુભવ થતાં કાંઈ વિશેષ પણ છે.**' '**एते तत्र निरताः परमम् अमृतं विन्दन्ति**' આહાહા..! '**વિદ્યમાન જે સમ્યગ્દૃષ્ટિ મુનીશ્વર શુદ્ધસ્વરૂપના અનુભવમાં મગ્ન છે...**' '**निरताः**' આહાહા..! રતા-

નિરતા. રક્ત છે પણ નિરત છે, વિશેષ મગ્ન છે. આહા..! સમજાય છે કાંઈ? સમ્યગ્દૃષ્ટિ છે એ રતા-લીન છે. મુનિ તો '**निरताः**'-વિશેષ રક્ત છે. સમ્યગ્દૃષ્ટિ ચોથે ગુણસ્થાને પોતાના આનંદમાં રત છે. મુનિ તો '**निरताः**'-વિશેષ રક્ત છે. આહાહા..! આવો માર્ગ. સમજાય છે કાંઈ? આહા..! મગ્ન છે. '**परमम् अमृतं विन्दन्ति**' આહાહા...!

'કર્તા-કર્મ'માં પહેલા આવ્યું હતું કે જ્યારે વિકલ્પ છૂટી જાય છે, હું બદ્ધ છું કે અબદ્ધ છું કે શુદ્ધ છું, ત્યારે '**अमृतं विन्दन्ति**' 'કર્તા-કર્મ'માં છેલ્લે આવ્યું હતું. આહાહા..! શુભ-અશુભભાવનો આશ્રય છૂટે છે તો અંતર આનંદસ્વરૂપ ભગવાનનો આશ્રય લે છે. એ અતીન્દ્રિય આનંદમાં લીન, અતીન્દ્રિય આનંદના અનુભવમાં અતીન્દ્રિય આનંદનું ભોજન કરે છે. આહાહા..! સમજાય છે કાંઈ? છે? '**सर्वोत्कृष्ट अतीन्द्रिय सुखने आस्वादे छे.**' દેખો! '**विन्दन्ति**' આસ્વાદે છે. આહાહા..! જે કંઈ પુણ્યની ક્રિયામાં રાગનો આસ્વાદ હતો.. આહાહા..! એ સ્વાદ છૂટીને અતીન્દ્રિય આનંદના સ્વાદમાં લીન છે. આહાહા..! આવો માર્ગ. આવો માર્ગ સત્ય છે. આહાહા..! લોકોને નિશ્ચય, નિશ્ચય લાગે. બાપુ! સત્ય જ આ છે. આહાહા..! ઈ કહ્યું ને?

'**सर्वोत्कृष्ट..**' '**परमम् अमृतं.. परमम् अमृतं**' '**सर्वोत्कृष्ट अतीन्द्रिय सुखने आस्वादे छे.**' આહાહા..! સમ્યગ્દર્શનમાં પણ આનંદનો સ્વાદ શુભાશુભ પરિણામથી રહિત થાય છે. તો અહીંયાં તો મુનિની વાત છે. પંચમહાવ્રતના વિકલ્પ એ રાગ દુઃખ (છે). એનાથી ખસીને જ્ઞાનાનંદસ્વભાવમાં સર્વોત્કૃષ્ટ અતીન્દ્રિય સુખમાં લીન રહે છે, આહાહા..! તેને આસ્વાદે છે. 'શાંતિભાઈ'! આવો માર્ગ દેખો! કોને મુનિ કહેવા, કોને સમકિતી કહેવો! આહાહા..!

'**भावार्थ आम छे के-शुभ-अशुभ क्रियामां मग्न थतां जीव विकल्पी छे.**' દેખો! આહા..! એ તો વિકલ્પી-રાગી પ્રાણી છે. આહાહા..! શુભ-અશુભ ક્રિયામાં (રહે છે) એ તો વિકલ્પી પ્રાણી, દુઃખી છે. આહાહા..! વિકલ્પ દુઃખ છે. એમાં આવ્યું ને? 'મુનિવ્રત ધાર અનંત બૈર ગ્રૈવેયક ઉપજાયો, પણ આતમજ્ઞાન બિન લેશ સુખ ન પાયો.' તો એમાં શું થયું? પંચમહાવ્રતના પરિણામ એ દુઃખ છે. આત્મજ્ઞાન બિન લેશ સુખ ન પાયો. આહાહા..! ભગવાનઆત્માનો અંતર આશ્રય લઈને જે અનુભવ થાય એમાં સુખ છે. પંચમહાવ્રતના પરિણામ તો દુઃખરૂપ છે, વિકલ્પની જાળ છે એ તો. આહાહા..! '**शुभ-अशुभ क्रियामां मग्न थतां जीव विकल्पी छे. तेथी दुःखी छे;...**' આહાહા..! કહો, શેઠ! આ તમારા પૈસાની તૃષ્ણામાં તો દુઃખ છે પણ પંચમહાવ્રતના વિકલ્પમાં દુઃખી છે, એમ કહે છે. આહાહા..! રાગ છે ને. દયા, દાન, વ્રત, તપ, ભગવાનનું સ્મરણ, પંચપરમેષ્ઠીની ભક્તિ એ વિકલ્પની જાળ છે. આવી વાત લોકોને આકરી પડે. ભાઈ! માર્ગ તો આ છે. તારો માર્ગ... હજી આગળ કહેશે. આહાહા..! ગજબ વાત છે. સંતોની કથની 'શાંતિ પમાડે તેને સંત કહીએ, એના દાસાનુદાસ થઈને રહીએ'.

ભગવાન આનંદસ્વરૂપ પ્રભુ, આનંદનું ધામ.. આહાહા..! એમાં અતીન્દ્રિય સુખનો સ્વાદ લેવો એનું નામ આત્મધર્મ, આત્મજ્ઞાન, આત્મદર્શન, આત્મસ્થિરતા કહે છે. આવી

વાત. શ્રાવકના છ કર્તવ્ય છે ને હંમેશના? સ્વાધ્યાય, પૂજા, ગુરુસેવા એ રાગ છે, એમ કહે છે. એ વિકલ્પની જાળ છે. સમજાય છે કાંઈ? આહાહા..! ભગવાન અંદર નિર્વિકલ્પ વીતરાગની મૂર્તિ પ્રભુ ચિદાનંદ આત્મા અનાદિઅનંત વીતરાગસ્વરૂપે બિરાજમાન ભગવાન (છે). એનો આસ્વાદ લેવો, એનાથી રાગનો સ્વાદ છૂટી જાય છે. આહાહા..! અહીંયાં તો કહે છે, કે શુભભાવ (મોક્ષનો માર્ગ છે). અરે..! પ્રભુ! તું ભગવાન છે ને! તારામાં-તારા ઘરમાં તો અતીન્દ્રિય આનંદ ઠસોઠસ ભર્યો છે ને! આહાહા..!

કહે છે કે, '**જીવ વિકલ્પી છે, તેથી દુઃખી છે.**' પંચમહાવ્રત, પાંચ સમિતિ, ગુપ્તિ વ્યવહાર, એને લોકો અત્યારે સરાગ ચારિત્ર કહે છે. ક્યાં સરાગ હતા? વીતરાગ વિના? સમજાય છે કાંઈ? અને એ સરાગ ચારિત્રથી વીતરાગ ચારિત્ર થવાય છે, એમ કાલે આવ્યું છે. એ દુઃખની દશાથી આનંદની દશા પ્રગટ થશે. એમ નથી. છોડીને થશે. આહાહા..! '**ક્રિયાસંસ્કાર છૂટીને...**' શું કહ્યું? જુઓ! એ દયા, દાન, વ્રત, તપના વિકલ્પના સંસ્કાર છૂટીને '**શુદ્ધસ્વરૂપનો અનુભવ થતાં જીવ નિર્વિકલ્પ છે.**' સમજાય છે? કેટલી સ્પષ્ટ વસ્તુ છે! હવે એમાંથી ગડબડ કરે છે. અરેરે..! ભગવાન! તારી ચીજમાં પરનું આલંબન બિલકુલ નથી. તારી ચીજમાં જવામાં પરનું, શુભરાગનું બિલકુલ આલંબન નથી. તો એનાથી નિશ્ચય ચારિત્ર થશે, એમ ત્રણકાળમાં નથી. આહાહા..! (વસ્તુ) '**જીવ નિર્વિકલ્પ છે, તેથી સુખી છે.**' છે? જીવ તો ભગવાન નિર્વિકલ્પ વીતરાગસ્વરૂપ છે. એના આશ્રયે સુખી છે. આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- ક્રિયાસંસ્કાર એટલે?

ઉત્તર :- ક્રિયાસંસ્કાર એ રાગ. દયા ને દાન ને વ્રત ને પૂજા ને ભક્તિ ને નામ સ્મરણની ક્રિયાના સંસ્કાર એ રાગના સંસ્કાર છે. વીતરાગ ન થાય ત્યાં સુધી ધર્મીને એ આવે છે, પણ છે વિકલ્પ અને રાગ. સમજાય છે કાંઈ? આહાહા..! આવો માર્ગ. ૧૦૫ થયો.

(શિખરિણી)

यदेतद् ज्ञानात्मा ध्रुवमचलमाभाति भवनं
शिवस्यायं हेतुः स्वयमपि यतस्तच्छिव इति।
अतोऽन्यद्बन्धस्य स्वयमपि यतो बन्ध इति तत्
ततो ज्ञानात्मत्वं भवनमनुभूतिर्हि विहितम्।।६-१०५।।

ખંડાન્વય સહિત અર્થ :- 'यत् एतत् ज्ञानात्मा भवनम् ध्रुवम् अचलम् आभाति अयं शिवस्य हेतुः' (यत् एतत्) જે કોઈ (ज्ञानात्मा) ચેતનાલક્ષણ એવી (भवनम्) સત્ત્વસ્વરૂપ વસ્તુ (ध्रुवम् अचलम्) નિશ્ચયથી સ્થિર થઈને (आभाति) પ્રત્યક્ષપણે સ્વરૂપની આસ્વાદક કહી છે (अयं) એ જ (शिवस्य हेतुः) મોક્ષનો માર્ગ છે. શા કારણથી? 'यतः स्वयम् अपि तत् शिवः इति' (यतः) કારણ કે (स्वयम् अपि) પોતે પણ (तत् शिवः इति) મોક્ષરૂપ છે. ભાવાર્થ આમ છે-જીવનું સ્વરૂપ સદા કર્મથી મુક્ત છે; તેને

અનુભવતાં મોક્ષ થાય છે એમ ઘટે છે, વિરુદ્ધ તો નથી. 'अतः अन्यत् बन्धस्य हेतुः' (अतः) શુદ્ધસ્વરૂપનો અનુભવ મોક્ષમાર્ગ છે, એ વિના (अन्यत्) જે કાંઈ છે શુભક્રિયારૂપ, અશુભ ક્રિયારૂપ અનેક પ્રકાર (बन्धस्य हेतुः) તે બધો બંધનો માર્ગ છે; 'यतः स्वयम् अपि बन्धः इति' (यतः) કારણ કે (स्वयम् अपि) પોતે પણ (बन्धः इति) બધોય બંધરૂપ છે. 'ततः तत् ज्ञानात्मा स्वं भवनम् विहितं हि अनुभूतिः' (ततः) તે કારણથી (तत्) પૂર્વોક્ત (ज्ञानात्मा) ચેતનાલક્ષણ એવું છે (स्वं भवनम्) પોતાના જીવનું સત્ત્વ તે (विहितम्) મોક્ષમાર્ગ છે, (हि) નિશ્ચયથી (अनुभूतिः) પ્રત્યક્ષપણે આસ્વાદ કરવામાં આવતું થકું. ૬-૧૦૫.

કળશ-૧૦૫ ઉપર પ્રવચન

૧૦૫. यदेतद् ज्ञानात्मा ध्रुववमचलमाभाति भवनं
शिवस्यायं हेतुः स्वयमपि यतस्तच्छिव इति।
अतोऽन्यद्बन्धस्य स्वयमपि यतो बन्ध इति तत्
ततो ज्ञानात्मत्वं भवनमनुभूतिर्हि विहितम्।।६-१०५।।

આહાહા..! ભગવાને તો અનુભવનો ઉપદેશ આપ્યો છે. મહાવ્રત ને રાગ ને એને કરવો એમ ઉપદેશ કર્યો જ નથી, એમ કહે છે. આહાહા..! 'यत् एतत् ज्ञानात्मा भवनम् ध्रुवम् अचलम् आभाति अयं शिवस्य हेतुः' એમાં જરી ગંભીર ચીજ છે, જુઓ! **'જે કોઈ ચેતનાલક્ષણ...'** એવો ભગવાન. **'भवनम्'** **'સત્ત્વસ્વરૂપ વસ્તુ...'** ચેતનાલક્ષણ સત્ત્વસ્વરૂપ વસ્તુ. એ પોતાનું ભવન છે-એ પોતાનું ઘર છે. આહાહા..! પુણ્ય-પાપ પોતાનું ઘર નહિ. **'ચેતનાલક્ષણ એવી...'** **'भवनम्'** અહીંયાં વસ્તુ સત્ત્વરૂપ વસ્તુ કીધી અથવા સત્ત્વસ્વરૂપનું પરિણમન. પણ એ **'भवनम्'** નામ એ ચેતનાલક્ષણ ભવન છે. જેનું ચેતનાસ્વરૂપ એનું ઘર-સ્થાન છે. રાગાદિ બાહ્ય સ્થાન વ્યભિચાર છે. આહાહા..! સમજાય છે કાંઈ?

જ્ઞાનસ્વરૂપ, આનંદસ્વરૂપ એ તારું ઘર છે-ગૃહ છે, ભવન છે, એ તારો મહેલ છે. આહાહા..! 'શાંતિભાઈ'! આ ઘર તો ધૂળના. ચાલીસ-ચાલીસ લાખના મકાન, આ શેઠને છ-છ લાખના. 'ગોવા'માં ચાલીસ-ચાલીસ લાખના. 'પોપટભાઈ' નથી, નહિ? ગયા. ધૂળમાંય એ તારા ભવન નથી, બાપા! એ તો નહિ પણ રાગ પણ તારું ભવન નહિ. દયા, દાન, વ્રતના સંસ્કાર એ પણ તારું ઘર નહિ. એ તારું ઘર નહિ. આહાહા..! આ કહે છે ને કે આ અમારી ઘરવાળી! અમારા ઘરેથી છે આ. એમ હાથ બતાવે. આ અમારા ઘરેથી છે. ન્યાં ઘર ક્યાં આવ્યું? આહાહા..! અરે..! ભગવાન! બાઈ કહે, આ અમારા ઘરવાળા છે. એમ કહે. મીઠી ભાષાથી કહે તો અમારા પતિદેવ છે. એવું સાંભળ્યું છે, આપણે ક્યાં ન્યાં... પતિદેવ કહે. પતિદેવ છે મારા. પછી કહે, મારી પત્ની છે, અર્ધાંગના છે. અરે..! ભગવાન! તારું અડધું અંગ ન્યાં ક્યાં આવ્યું? રાગમાં પણ તારું અર્ધાંગના ન આવ્યું, તો સ્વરૂપ સિવાય

છે ક્યાં? આહાહા..!

સંસ્કૃત ટીકામાં એ અર્થ કર્યો છે. '**भवनम्**' ગૃહ-સ્થાન. આત્માનું ભવન સ્થાન અંદર સ્વરૂપ છે. આહાહા..! એ.. 'પોપટભાઈ'! આહાહા..! કહે છે, તારું ભવન શું? પેલામાં નથી આવતું? 'મોક્ષમહેલ કી પહેલી સીઢી' પંડિતજી! 'છ ઢાળા'માં. મોક્ષમહેલ કી પહેલી સીઢી સમ્યગ્દર્શન. નિજ ભગવાન આનંદ, જ્ઞાનસ્વરૂપ પ્રભુ, એ પોતાનું ભવન છે. એ ભવનમાં રહેવું એ ધર્મની પહેલી સીઢી છે. આહાહા..! અહીં તો બાહ્યની ક્રિયા લાભ કરે ત્યાં બસ આમ રાજી રાજી (થઈ જાય). આહાહા..!

અહીં તો કહે છે, '**જે કોઈ...**' જ્ઞાનસ્વરૂપ. '**ज्ञानात्मा**' શબ્દ પડ્યો છે ને? જ્ઞાનસ્વરૂપ એટલે '**चेतनालक्षणा...**' જ્ઞાનસ્વભાવ એવું નિજ ઘર, નિજ વસ્તુ. છે ને? સત્ત્વસ્વરૂપ વસ્તુ કીધી. નિજઘર, નિજધામ, નિજસ્થાન. આહાહા..!

ઈ આવે છે ને? રહેનારનું સ્થાન છે. 'નિર્જરા અધિકાર'માં આવે છે. જેને અંતરમાં રહેવું હોય એ રહેનારનું સ્થાન ભગવાનઆત્મા છે. આહાહા..! આવી વાત સાંભળતા, આ વળી નવું હશે, એમ કહે છે. આહાહા..! નવું નથી, બાપુ! એ તો કાલે આવ્યું હતું ને? અનાદિ પરંપરા આવો ઉપદેશ છે. કાલે આવ્યું હતું. ૧૦૩. આહા..! અનાદિઅનંત તીર્થંકરો અનંત તીર્થંકરો થયા, વર્તમાન છે અને ભવિષ્યમાં અનંત થશે, અનંત કેવળી થયા, છે, થશે, અનંત મુનિ થયા, છે, થશે. બધાનો આ ઉપદેશ છે. પ્રભુ! તારા ઘરમાં તું જા. પરઘરમાં વ્યભિચારી થઈને તું ન રહે. આહાહા..! શુભભાવમાં જાવું, પ્રભુ! એ તારો વ્યભિચાર છે. કેમકે એ સંયોગીભાવ છે, સ્વભાવભાવ નહિ. આહા..! આવું આકરું પડે. સમજાય છે કાંઈ? શાસ્ત્રની ભક્તિ ને પૂજા એ શુભભાવ રાગ સંસાર છે, વિકલ્પ છે, દુઃખ છે. એ તારું ઘર નહિ. આહાહા..! ગજબ છે! સમજાય છે કાંઈ?

ભગવાન! તું તો આનંદસ્વરૂપ છો ને! ચેતના, ચેતન, ચેતનાસ્વભાવથી ભરેલો છો ને! જ્ઞાનસ્વરૂપ એટલે એ. ચેતન, ચેતનાસ્વભાવથી ભરપૂર ભરેલો છો ને! ભગવાન! તારું ઘર તો ઈ છે ને! આહાહા..! અરે..! આવી વાત! ન્યાં 'શ્રીમદ્'માં એમ કહેતા હતા, વાત તમારી નિશ્ચય, પણ એનું સાધન? અરે..! ભગવાન! એમ કે, આ ભક્તિ કરવી ને (ઈ સાધન). બાપુ! એ તો વિકલ્પની જાળ, પ્રભુ! તને ખબર નથી. આહાહા..! તારી ચીજ તો વીતરાગી નિર્વિકલ્પ પદાર્થ છે. એ નિર્વિકલ્પ પદાર્થમાં '**भवनम्**' નિર્વિકલ્પપણે થવું, નિર્વિકલ્પપણે રહેવું, નિર્વિકલ્પ ઘરમાં સ્થાન નાખવું. આહાહા..! નિર્વિકલ્પ ચીજમાં-વસ્તુમાં વસવું. શું કહેવાય? વાસ્તુ. વસ્તુમાં વાસ્તુ કરવું. વાસ્તુ કહે છે ને? વાસ્તુ નથી કહેતા? મકાન બનાવે એને. વાસ્તુ લે છે. મોટા મોટા માણસને બોલાવે ને પછી લાપસી બનાવે ને પત્તરવેલિયાના ભજીયા (બનાવે). આહાહા..! વાસ્તુ લીધું પાપમાં. અહીં તો પુણ્યના પરિણામમાં વાસ્તુ એ પણ વ્યભિચાર છે. ભગવાન! તારી ચીજ નહિ, તારું ઘર નહિ, તારો સ્વભાવ નહિ. આહાહા..! આહાહા..!

'**ज्ञानात्मा भवनम्**' જ્ઞાનસ્વરૂપે થવું, રહેવું, પરિણમવું. અને જ્ઞાનસ્વરૂપ એટલે ત્રિકાળી

જ્ઞાનસ્વરૂપ. એ ત્રિકાળી. જ્ઞાનસ્વભાવી ભગવાનઆત્મા... આહાહા..! એમાં રહેવું. એ ભવન થયું-એ પરિણમન થયું. રાગમાં રહેવું એ વિકારનું પરિણમન થયું. અને જ્ઞાનાનંદ સ્વભાવમાં રહેવું એ નિર્વિકારી પરિણમન થયું. એ ઘરનું ઘર થયું. આહાહા..! સમજાય છે કાંઈ? બે શબ્દ છે. '**भवनम्**' પહેલી લીટીમાં છે અને ચોથી લીટીમાં '**भवनम्**' છે. ચોથી પંક્તિ છે ને? '**भवनमनुभूतिर्हि विहितम्**' આહાહા..! કોઈ દિ' સાંભળ્યું નથી. 'શાંતિભાઈ'! લોકોએ બિચારા લોકોને મારી નાખ્યા. આહાહા..! 'શ્રીમદ્' કહે છે, લોકો પાપમાં (રચ્યાપચ્યા) આખો દિ' સ્ત્રી, કુટુંબ, પરિવાર, ભોગ, ખાવું, પીવું, ઊંઘ, નિંદ્રા. એકાદ કલાક મળે તો જાય સાંભળવા. કુગુરુ એનો કલાક લૂંટી લે. એને પુણ્યને ધર્મ મનાવીને એની જિંદગી લૂંટી લે છે. આહાહા..! સમજાય છે કાંઈ?

આ પુણ્ય-પાપનો અધિકાર છે. શુભ-અશુભભાવ બેય વિકલ્પ છે, બેય દુઃખ છે. ક્રિયાના સંસ્કાર છે, એ આત્માના સંસ્કાર નહિ. આહાહા..! એ આત્માની ક્રિયા નહિ. એ નિર્વિકલ્પ વસ્તુ નહિ. આહાહા..! આવી વસ્તુ છે, બાપુ! મહા અલૌકિક વાત છે, ભાઈ! તું તો ભગવાન છો ને, નાથ! તારી લક્ષ્મીમાં તો આનંદ અને જ્ઞાન પડ્યા છે ને! એ તારી લક્ષ્મીમાં ભવન-વાસ કરવો. આહાહા..! એ વાસ્તુ કરવું, વાસ કરવો એ ધર્મ છે. ધર્મી આત્મા, એનો ધર્મ ચેતના ને આનંદ, એમાં વાસ કરવો એ પર્યાયધર્મ છે. આહાહા..! શું કહ્યું એ?

ધર્મી એવું દ્રવ્ય, એમાં જ્ઞાન ને આનંદ એનો સ્વભાવ, એમાં વસવું એ પર્યાયધર્મ છે. આહાહા..! ગજબ વાત છે! લોકોને તો એમ (થાય છે કે) એ.. સોનગઢવાળાએ આમ કર્યું. પ્રભુ! સાંભળ ને, નાથ! સોનગઢ એટલે સોનગઢ સોનગઢ રહ્યું. સોનાને કાટ ન હોય, પ્રભુ! સોનાને કાટ લાગે? કાટને શું કહે છે? કાટને શું કહે છે? જંગ.. જંગ. સોનાને લાગે નહિ. ભગવાન આનંદસ્વરૂપ, એમાં રાગનો કાટ નથી, પ્રભુ! આહાહા..! એ લોઢે કાટ હોય. સોને ન હોય. આહાહા..! જ્ઞાનસ્વરૂપ ભગવાનઆત્મા.. ભાષા તો દેખો!

'**ज्ञानात्मा भवनम् ध्रुवम् अचलम्**' આહાહા..! ગજબ છે! પ્રભુ! તું કેવો છો? જ્ઞાનસ્વરૂપ છો ને. પુણ્ય-પાપના ભાવ એ કંઈ જ્ઞાનસ્વરૂપ નથી, એ તો વિકૃત સ્વરૂપ, સંયોગી વિકૃતભાવ છે. આહાહા..! વ્યભિચાર ભાવ છે. એ તારું રહેવાનું રહેઠાણ સ્થાન નહિ. આહાહા..! પ્રભુ! તારું રહેવાનું રહેઠાણ સ્થાન તો જ્ઞાનસ્વરૂપ ભગવાનઆત્મા છે. આહાહા..! આ બધી બહારની ધમાલ. ચમક.. ચમક. મસાણના હાડકાની બધી બહારની ચમકું છે. શરીર રૂપાળા ધૂળ છે. સાંભળ તો. અંદર પાપના પરિણામ એ દુઃખ અને પુણ્યના પરિણામ દુઃખ છે. એ ચમક તારી ક્યાં છે? તારો ચૈતન્યનો ચમત્કારિક ચમત્કાર, ચમક આનંદની લહેર એ તારી ચમક છે. આહાહા..! અરે..! ક્યાં.. હજી વસ્તુની ખબર પણ ન મળે. આહાહા..!

'**ज्ञानात्मा भवनम्**' '**सत्त्वस्वरूप वस्तु...**' એ સત્ત્વસ્વરૂપ. જ્ઞાન સત્ત્વ, જ્ઞાન સત્ત્વસ્વરૂપ વસ્તુ. '**ध्रुवम् अचलम्**' '**નિશ્ચયથી સ્થિર થઈને..**' '**आभाति**' '**પ્રત્યક્ષપણે સ્વરૂપની આસ્વાદક કહી છે...**' આહાહા..! નિશ્ચયથી અંતરમાં એકાગ્ર થઈ '**પ્રત્યક્ષપણે સ્વરૂપની આસ્વાદક કહી છે...**' આહાહા..! એ આનંદનો સ્વાદ બીજો લે છે અને તને

(ખબર નથી પડતી) એમ નથી, પ્રત્યક્ષ આસ્વાદક કહી છે. આહાહા..! ભગવાને ત્રિલોકનાથ જિનેન્દ્રદેવે જ્ઞાનસ્વરૂપમાં '**आभाति**' એકાગ્ર થઈ તને આનંદના સ્વાદનો આસ્વાદ કહ્યો છે. એ આનંદનો આસ્વાદ લેનાર તને કહ્યો છે. આસ્વાદક છે ને? આસ્વાદક. અતીન્દ્રિય આનંદનો સ્વાદ લેનાર તને કહ્યો છે. રાગનો સ્વાદ લેનારો આત્મા એમ કહ્યું નથી. આહાહા..! આહા..! અરે..! આવી વાતું હવે.

એ રાગના સંસ્કાર, ક્રિયાકાંડના સંસ્કારથી પાર પ્રભુ બિરાજે છે અંદર. આહાહા..! નિર્વિકલ્પપણે બિરાજે છે, વીતરાગી આનંદમાં બિરાજે છે. એ તરફનું ભવન નામ અંદર જાવું, એ મહેલમાં અંદર જાવું. આહાહા...! એ સાફ મહેલ છે, આનંદના સ્વરૂપથી સાફ મહેલ છે. નિર્મળાનંદ મહેલ છે. આહાહા..! એનો આસ્વાદક કહ્યો છે. ધર્મીને તો એનો આસ્વાદ કરનાર કહ્યો છે. રાગનો આસ્વાદ કરનાર ધર્મીને ભગવાને કહ્યો નથી. અરેરે..! કહો, 'કાંતિભાઈ'! આવું ક્યાં, પૈસા-બૈસાનું આમાં ક્યાં ક્યાંય આવ્યું? પૈસામાં દાનના ભાવ હોય તો એ શુભભાવ છે. એ પણ વ્યભિચાર છે, એમ કહે છે. અરર..ર..! ક્રિયાસંસ્કાર. આહાહા..!

અહીંયાં તો પ્રભુ એમ કહે છે કે એ જ્ઞાનસત્ત્વસ્વરૂપ વસ્તુ છે. સત્ વસ્તુ. જેમાં આનંદ ને જ્ઞાન ને શાંતિ ને સ્વચ્છતાને પ્રભુતાનો કસ પડ્યો છે. એ વસ્તુમાં નિશ્ચયથી સ્થિર થઈ. એમાં રહેવાથી પ્રત્યક્ષરૂપે સ્વરૂપનો આસ્વાદક, આસ્વાદક-આસ્વાદ કરનાર કહ્યો છે. આહાહા..! રાગને કરનારો આત્મા એમ અહીં કહ્યું જ નથી. 'મીઠાભાઈ' આવી વાતું એટલે લોકોને લાગે. શું થાય? ભાઈ! 'અનુભવ રત્ન ચિંતામણિ અનુભવ હૈ રસ કૂપ, અનુભવ માર્ગ મોક્ષનો, અનુભવ મોક્ષસ્વરૂપ.' એ અહીં નિર્વિકલ્પ આસ્વાદ કરનાર જ્ઞાનીને કહ્યો છે. આહાહા..! એક એક પંક્તિ અને એક એક લીટી.. આહાહા..!

ગંભીર સ્વભાવથી ભરેલો છે. પ્રભુ! તારી ગંભીરતાનો અંદર પાર નથી તો તને બતાવનારી વાણીમાં પણ ગંભીરતા છે. 'શ્રીમદ્' કહે છે ને? 'વચનામૃત વીતરાગના, વચનામૃત વીતરાગના પરમશાંતરસ મૂળ, ઔષધ જે ભવરોગના પણ કાયરને પ્રતિકૂળ, રે ગુણવંતા જ્ઞાની અમૃત વરસ્યા રે પંચમ કાળમાં.' આહાહા..! નાથ ! તેં તો પંચમકાળમાં અમૃત વરસાવ્યા! એ આ અમૃત, હોં! આહાહા..! જ્ઞાનામૃત. આહા..! વચનામૃત વીતરાગના. ભાષા શું કરી? વચનામૃત. વચનામૃત વીતરાગના પરમશાંતરસ મૂળ, જેમાંથી શાંતિ પ્રગટ થાય એવા વીતરાગી વચન છે. રાગ તો અશાંતિ છે. રાગના સંસ્કાર દુઃખ છે. આહાહા..!

અરે..! લોકોને એકાંત લાગે છે. હા, એ સમ્યક્ એકાંત છે. સમજાય છે કાંઈ? એમાં રાગના સંસ્કારનો અભાવ છે, એ અનેકાંત છે. આહાહા..! 'શ્રીમદ્' પણ કહે છે, અનેકાંત માર્ગ પણ સમ્યક્ એકાંત એવા નિજપદની પ્રાપ્તિ સિવાય અન્ય હેતુએ ઉપકારી નથી. આહાહા..! અનેકાંત પણ નિજપદની એકાંતે પ્રાપ્તિ સિવાય અનેકાંત પણ બીજી રીતે હિતકારી નથી. આહાહા..! નિજ સમ્યક્ એકાંતમાં આનંદમાં આવવું.. આહાહા..! અરે..! ભાવની હા તો પાડ, પ્રભુ! હા પાડતાં તારી હાલત થઈ જશે. સમજાય છે કાંઈ? હાની લત પાડતાં પાડતાં હાલત થઈ જશે. આહાહા..!

'**નિશ્ચયથી સ્થિર થઈને પ્રત્યક્ષપણે સ્વરૂપની આસ્વાદક...**' પ્રત્યક્ષપણે સ્વરૂપનો આસ્વાદક કહ્યો છે. આસ્વાદક. પ્રત્યક્ષપણે સ્વરૂપનો આસ્વાદ કરનાર કહ્યું છે. આહાહા..! એમ કે કાંઈ કરે છે કે નહિ? પુણ્ય-પાપના ભાવ છૂટ્યા તો કાંઈ કરે છે કે નહિ? કે, આસ્વાદક કહ્યો છે. એ આનંદનો આસ્વાદ કરનાર કહ્યો છે. આહાહા..! સમજાય છે કાંઈ? આહાહા..! એક પંક્તિમાં કેટલું ભર્યું છે! આહાહા..! દિગંબર સંતોની વાણી તો જુઓ!

મુમુક્ષુ :- બ્રહ્માંડના ભાવ ભર્યા છે.

ઉત્તર :- બ્રહ્માંડના ભાવ ભર્યા છે. સમયસાર ગ્રંથાધિરાજ તારામાં બ્રહ્માંડના ભાવ ભર્યા છે. આહાહા..!

'**એ જ મોક્ષનો માર્ગ છે.**' સ્વરૂપમાં એકાગ્રતા થવી અને આનંદનો આસ્વાદ લેવો એ એક જ મોક્ષનો માર્ગ છે. આહાહા..! હવે લોકો રાડ પાડે છે, એ બધું (ખરું) પણ સાધન શું? એ જ સાધન છે. સાધન નામનો-કરણ નામનો આત્મામાં ગુણ પડ્યો છે. કરણશક્તિ આપણે આવી ગઈ. શક્તિ.. શક્તિ. કરણશક્તિ પડી છે. એમાં કરણ નામનો ગુણ પડ્યો છે એ જ કરણ-સાધન છે. આહાહા..! એકાંત થઈ જાય છે, એકાંત થઈ જાય છે એમ રાડ પાડે છે. ભગવાન! સમ્યક્ એકાંત થઈ જાય છે એમ કહે.

અરેરે..! જુઓને આ સ્થિતિ! શરીરમાં રોગ થાય, પક્ષઘાત થાય. પચ્ચીસ-પચ્ચીસ વર્ષની ઉંમરે, ત્રીસ-ત્રીસ વર્ષની ઉંમરે પક્ષઘાત થઈ જાય. આહાહા..! ચાલી શકે નહિ, બોલી શકે નહિ. નિરાધાર. એકવાર પક્ષઘાત કર ને! રાગના પક્ષઘાતનો ઘાત કરી નાખ ને. રાગના પક્ષનો ઘાત કરી નાખ. એક અંગ-પર ખોટું પડી જશે, તારું સ્વ અંગ રહેશે. આહાહા..! સમજાય છે કાંઈ? આહા..!

શિવ-'**મોક્ષનો માર્ગ છે.**' '**शिवस्य हेतुः**' છે ને? શિવ નામ મોક્ષ. પરમાનંદરૂપી મોક્ષ એનો હેતુ આ. પ્રત્યક્ષરૂપે સ્વરૂપનું આસ્વાદન કરનારને કહ્યો છે. આહાહા..! હજી વસ્તુની ખબર ન મળે. સાચું જ્ઞાન પણ ન મળે અને એ રખડવાના રસ્તે.. આહાહા..! ભવાબ્ધિ મોટો દરિયો-સમુદ્ર છે. ભ્રમણામાં રાગના સંસ્કારથી ધર્મ થશે પછી સુખનું સાધન મળશે, એમ કહે છે. અત્યારે પુણ્ય થાય, અનુકૂળ સાધન મળે.. એ પહેલા આવી ગયું છે. ઈ મળે પછી ત્યાં ધર્મ પામશે. અરે..! ધૂળેય નહિ થાય, સાંભળને. આહાહા.. ! ધર્મ તો તારી ચીજમાં ભરેલો સ્વભાવ છે, એનો આસ્વાદ કરનાર (એ ધર્મ છે). આહાહા..! એમ કેમ લીધું? રાગનો આસ્વાદ તો તને અનાદિનો છે. એ કોઈ ચીજ નથી. તારી વસ્તુનું સત્ત્વ નથી, તારી વસ્તુનો એ સ્વભાવ નથી. આહાહા..! તારી ચીજ જ્ઞાનાનંદ સ્વરૂપ ભગવાન, એ તરફનો આસ્વાદ કરનારને શિવનો-મોક્ષનો હેતુ કહ્યો છે. આવો માર્ગ છે, બાપુ! વાદવિવાદે પાર ન પડે. શાસ્ત્રમાં વ્યવહારના લખાણ ઘણા આવે. પણ બાપુ! એનું ફળ સંસાર છે. જિનાજ્ઞામાં પણ જે નિમિત્તરૂપ વ્યવહાર કહ્યો એનું ફળ સંસાર છે, શિવહેતુ નહિ. સમજાય છે કાંઈ? આહાહા..!

'**શા કારણથી?**' '**મોક્ષનો માર્ગ છે. શા કારણથી?**' નિજ સ્વભાવનો અનુભવ કરવો-સ્વાદ લેવો એ મોક્ષનું કારણ. એ શા કારણથી? '**यतः स्वयम् अपि तत् शिवः इति**' ભાષા

દેખો! '**કારણ કે પોતે પણ મોક્ષરૂપ છે.**' ઈ સ્વભાવનું વેદન મોક્ષસ્વરૂપ છે. મોક્ષસ્વરૂપ દ્રવ્ય છે અને એનું વેદન પણ મોક્ષસ્વરૂપ છે. આહાહા..! આવી વાત છે. 'મફાભાઈ' આ બધા શેઠિયાએ આમ ને આમ વર્ષ ગાળ્યા બધા. .. નિવૃત્તિ લીધી થોડી. નહિ? શેઠ! એ તો અનાદિ બધા જીવે એવું કર્યું છે. અને બહારની વાત પ્રિય લાગે. પ્રવૃત્તિ અને એમાં ધર્મ. આહાહા..! અરે..! ભગવાન! તારો સ્વભાવ છે એમાં પ્રવૃત્તિ કર ને! રાગથી નિવૃત્તિ કર ને! આહાહા..! રાગથી નિવૃત્તિ અને સ્વરૂપમાં પ્રવૃત્તિ. આહાહા..!

'**મોક્ષરૂપ છે. શા કારણથી?**' કેમ? જ્ઞાનસ્વભાવનો આસ્વાદ લેવો એ મોક્ષના હેતુનું કારણ શું? કેમકે એ પોતે મોક્ષસ્વરૂપ છે. રાગના બંધનથી રહિત આસ્વાદ એ મોક્ષસ્વરૂપ છે. મોક્ષસ્વરૂપ છે તે મોક્ષનું કારણ થશે. બંધસ્વરૂપ હોય એ મોક્ષનું કારણ કઈ રીતે થાય? આહાહા..! સમજાય છે કાંઈ? આહાહા..! તકરાર કરે, વાંધા ઉઠાવે. '**स्वयम् अपि तत् शिवः इति**' '**પોતે પણ મોક્ષરૂપ છે.**' કોણ? ભગવાનઆત્મા મુક્ત અબદ્ધ સ્વરૂપ છે તો અબદ્ધસ્વરૂપના આશ્રયે જે પરિણામ થાય એ મોક્ષનું કારણ છે. આહાહા..! કેમકે મોક્ષસ્વરૂપ છે એનો આશ્રય લીધો છે, સ્વાદ લીધો છે. આહાહા..! ભગવાન ત્રિકાળી અબદ્ધસ્વરૂપ મોક્ષસ્વરૂપ છે. તેથી તેનો આસ્વાદ મુક્તિનું કારણ છે. સમજાય છે કાંઈ? અને એ આસ્વાદ પોતે મોક્ષસ્વરૂપ છે. અનુભવ રત્ન ચિંતામણિ, અનુભવ મોક્ષસ્વરૂપ કહ્યું ને? 'અનુભવ રત્ન ચિંતામણિ, અનુભવ હૈ રસકૂપ' રસકૂપ-આનંદનો કૂપ-.. શું કહેવાય આ? શીશો.. શીશો.. આ કાચનો. કૂપ.. કૂપ. 'અનુભવ હૈ રસકૂપ, અનુભવ માર્ગ મોક્ષનો, અનુભવ મોક્ષસ્વરૂપ.' લ્યો, મોક્ષનો માર્ગ કહીને એને મોક્ષસ્વરૂપ કહ્યું. છે? અરે..! એના ઘરમાં શું ચીજ છે અને ઘરમાં વસવાથી શું થાય છે? ઘરમાં વાસ્તુ લેવાથી આનંદ થાય છે, કહે છે. પરઘરમાં વાસ્તુ લેવાથી તો તને પ્રભુ! દુઃખ થશે. આહાહા..! સમજાય છે કાંઈ?

'**ભાવાર્થ આમ છે-જીવનું સ્વરૂપ સદા કર્મથી મુક્ત છે;...**' દેખો! જીવનું સ્વરૂપ જ્ઞાયક સ્વરૂપ સદાય કર્મથી અને રાગથી મુક્ત છે. '**તેને અનુભવતાં મોક્ષ થાય છે...**' મોક્ષસ્વરૂપ છે તેને અનુભવતાં મોક્ષ થાય છે. આહાહા..! સમજાય છે કાંઈ? વાત આવી ગઈ, બહુ સારી આવી છે. 'પુણ્ય-પાપ અધિકાર'. બહુ ગડબડ ચાલે છે. પ્રભુ! તારે તારી ગડબડી કાઢી નાખવાની છે. એની શ્રદ્ધામાં તને હજી ઠેકાણા નહિ. સત્ય શ્રદ્ધાના પક્ષમાં પણ નહિ, સત્ય શ્રદ્ધાના સંસ્કાર પણ નહિ. આહાહા..! અરેરે..! ભાઈ! મુક્તસ્વરૂપ ભગવાનનો અનુભવ તે મોક્ષનું કારણ છે. આહાહા..! ભાવાર્થ-'**તેને અનુભવતાં મોક્ષ થાય છે એમ ઘટે છે,...**' એવું ઘટે છે. '**વિરૂદ્ધ તો નથી.**' આહાહા..! એ જ છે.

'**अतः अन्यत् बन्धस्य हेतुः**' '**શુદ્ધસ્વરૂપનો અનુભવ મોક્ષમાર્ગ છે. એ વિના જે કાંઈ છે શુભ ક્રિયારૂપ, અશુભક્રિયારૂપ...**' આહાહા..! શુભરાગરૂપ કે અશુભરાગરૂપ, '**તે બધો બંધનો માર્ગ છે.**' બંધનો માર્ગ કહીને એ બંધ છે માટે બંધનો માર્ગ છે એમ કહેશે. શું કહે છે? જુઓ! '**તે બધો બંધનો માર્ગ છે.**' '**यतः स्वयम् अपि बन्धः इति**' '**કારણ કે પોતે પણ બધોય બંધરૂપ છે.**' રાગ એ બંધસ્વરૂપ જ છે, એ અબંધસ્વરૂપ નહિ. આહાહા..! સમજાય

છે કાંઈ? જેમ આત્મા મોક્ષસ્વરૂપ છે તો તેના આશ્રયે મોક્ષમાર્ગ ઉત્પન્ન થાય છે તો એ બરાબર છે. હવે રાગ ને દયા, દાન, વ્રતાદિ બંધસ્વરૂપ છે. આહાહા..! માટે બંધનું કારણ છે. જેમ આ મોક્ષસ્વરૂપ છે તો મોક્ષનું કારણ છે, આ બંધસ્વરૂપ છે તો બંધનું કારણ છે. આહાહા..! '.. લાલજી'! આવી વાત છે. તકરાર કરે. ભગવાન! આવું છે. આહાહા..!

અનંત રત્નાકર ભગવાનઆત્મા, એમાં અશુભભાવનો તો અભાવ છે. એ તો નિર્વિકલ્પ વસ્તુ છે. આહાહા..! નિર્વિકલ્પ વસ્તુના આશ્રયે નિર્વિકલ્પતા પ્રગટ થાય છે. રાગ તો બંધસ્વરૂપ છે તો એના આશ્રયે બંધનું કારણ ઉત્પન્ન થાય છે, રાગ ઉત્પન્ન થાય છે. આહાહા..! સમજાય છે કાંઈ? ગાંડા-પાગલ કહે. કેટલાક હો. 'છોટાભાઈ'! પાગલ કહે. આ એક માંડી છે. અરે..! ભગવાન! સાંભળ તો ખરો. 'પરમાત્મપ્રકાશ'માં કહ્યું છે, એવા ધર્માત્માને દુનિયા પાગલ કહે. અને ધર્માત્મા દુનિયાને પાગલ માને. 'પરમાત્મપ્રકાશ'માં (છે). આહાહા..! કહો, બાપુ! કહો. સમજાય છે કાંઈ?

બે વાત સિદ્ધ કરી. આત્મસ્વરૂપ શુદ્ધ ચૈતન્યઘન છે એનું વેદન કરવું એ મોક્ષનો માર્ગ કેમ? કે વસ્તુ મોક્ષસ્વરૂપ છે. વસ્તુ મોક્ષસ્વરૂપ છે એનું વેદન મોક્ષનું કારણ છે. અને રાગ દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજાનો રાગ બંધસ્વરૂપ છે, બંધસ્વરૂપ છે. આહાહા..! છે? આહાહા..! '**તે બધો બંધનો માર્ગ છે;...**' કેમ? '**કારણ કે પોતે પણ બધોય બંધરૂપ છે.**' પોતે પણ રાગ જે દયા, દાનનો ભાવ છે એ બંધસ્વરૂપ જ છે. ભગવાન મોક્ષસ્વરૂપ છે તો રાગ બંધસ્વરૂપ છે. આહાહા..! સમજાય છે કાંઈ? આવી વાત. કેટલાકે તો પહેલી વાર સાંભળી હશે. એવી વાત છે, પ્રભુ! આહાહા..! '**કારણ કે પોતે પણ બધોય બંધરૂપ છે.**' આહાહા..! તેથી...

'**ततः तत् ज्ञानात्मा स्वं भवनम् विहितं हि अनुभूतिः**' '**તે કારણથી પૂર્વોક્ત ચેતનાલક્ષણ એવું છે...**' પહેલા કહ્યું હતું ને? '**ज्ञानात्मा भवनम्**' એ ચેતનાલક્ષણ '**स्वं भवनम्**', '**स्वं भवनम्**' '**પોતાના જીવનું સત્ત્વ તે..**' '**स्वं भवनम्**' પોતાના જીવનું સત્ત્વ. આહાહા..! પોતાના જીવનું સત્ત્વ-અનુભૂતિ. આનંદનો સ્વાદ એ પોતાના જીવનું સત્ત્વ. આહાહા..! '**મોક્ષમાર્ગ છે, નિશ્ચયથી પ્રત્યક્ષપણે આસ્વાદ કરવામાં આવતું થકું.**' મોક્ષમાર્ગ '**विहितं**' સર્વજ્ઞ જિનેન્દ્રદેવોએ.. આહાહા..! રાગરહિત ભગવાનઆત્માનું વેદન કરવું એ મોક્ષમાર્ગ છે, એમ પરમાત્માએ ફરમાવ્યું છે. છે? '**विहितं**'. પહેલા '**विहितं**' આવ્યું હતું. '**शिवहेतुः विहितं**'. ૧૦૩. '**ज्ञानमेव विहितं शिवहेतुः**' ૧૦૩. છેલ્લું પદ. અહીંયાં આ કહ્યું. આહા..! અહીં '**ज्ञानात्मा विहितं**'. આહાહા..! ભગવાન જ્ઞાનસ્વરૂપનો અનુભવ કરવો એ વિધિ કહી છે. અનુભૂતિ મોક્ષનો માર્ગ કહ્યો છે. આહાહા..! બીજો કોઈ મોક્ષમાર્ગ નથી. વિશેષ કહેશે...

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)